

Tudósforum

2025-BEN KÉTSZÁZ ÉVES AZ MTA – AZ ÜNNEPI ELŐKÉSZÜLETEKRŐL

THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES CELEBRATES ITS BICENTENNIAL IN 2025 – ON THE PREPARATIONS

Hegyi Pál

habilitált doktor, egyetemi docens

Eötvös Loránd Tudományegyetem Angol–Amerikai Intézet, Budapest

hegyi.pal@btk.elte.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnökségi Bizottság az előző elnöke, Lővei Pál akadémikus, művészettörténész vezetésével tartotta meg 2023-ban *2025 – Az MTA 200 éves* című konferenciáját azzal a céllal, hogy ismertesse az addig elvégzett munkát, számot adjon a már kiadott és ezután megjelenésre kerülő tudományos kötetekről, valamint a megvalósulás előtt álló jubileumi eseményekről és kiállításokról. Az előkészítés első esztendejének teljesítményeire támaszkodva a Bizottság elnöki teendőit a további években immár Kecskeméti Gábor akadémikus, irodalomtörténész viszi tovább. Ebből az alkalomból interjú készült az HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének intézetigazgatójával, akivel az Elnökségi Bizottság küldetésének, irányelveinek áttekintése mellett mód nyílt a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében megjelenő, az Akadémiát középpontba állító kötetek tudományos hozadékanak összegzésére is. A *Magyar Tudomány* az ünnepsorozat megkezdése előtti évben feladatának tekinti, hogy pillanatképet közöljön a történelem-, nyelv- és irodalomtudomány, a művészet- és zenetörténet, valamint a könyvtár- és információtudomány területein felmutatott új eredményeken kívül mind a bicentenáriumra tervezett jubileumi programokról, mind folyóiratunk egész éves, az Akadémia valamennyi osztyát bemutató vállalásáról.

ABSTRACT

The Presidential Committee for the Preparation of the Celebration of the 200th Anniversary of the Academy and its Library, chaired by its former president, art historian Pál Lővei, held its conference entitled “2025 – HAS 200” in 2023. The aim of the conference was to review the work done so far, to report on the scientific volumes already published and those to be published, as well as to discuss the forthcoming festive events and exhibitions. Building on the achievements of this phase, the work of the committee will continue in the following years of preparation under the chairmanship of literary historian Gábor Kecskeméti. On this occasion, an interview

was conducted with the director of the Institute for Literary Studies at the Research Centre for the Humanities of HUN-REN. In addition to explaining the mission and goals of the Presidential Committee, the discussion also provided an overview of the volumes that have already been published in homage to the legacy and ethos of the Academy. In the year preceding the beginning of the celebrations, *Hungarian Science* considers its task not only to present a snapshot of the preparations for the bicentennial programmes and new research results in the fields of history, language, and literary studies, as well as in art, music history, library and information science, but also to cover the special annual itinerary of our journal, which focuses on each of the eleven sections in the Academy.

Kulcsszavak: MTÜ 2023, MTA 200, a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára fennállásának bicentenáriumi megünneplése

Keywords: 2023 Celebration of Hungarian Science [MTÜ] lectures, HAS 200, the Bicentennial Celebrations of the Hungarian Academy of Sciences and its Library

I. „AZ AKADÉMIA A NEMZET TANÁCSADÓJA” –
INTERJÚ KECSKEMÉTI GÁBOR IRODALOMTÖRTÉNETÉSSEL,
AZ AKADÉMIA ÉS KÖNYVTÁRA 200 ÉVES ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSÉT ELŐKÉSZÍTŐ
ELNÖKSÉGI BIZOTTSÁG ELNÖKÉVEL

HP: *A Magyar Tudomány azzal a céllal kért interjút Elnök úrtól, hogy röviden tájékoztassa olvasóit arról, miként, milyen kitűzött célokkal készül az Akadémia a magyar tudományosság jubileumi ünnepére, az MTA és Könyvtára fennállásának kétszázadik évfordulójára.*

KG: A 2021. év elején állt fel a Magyar Tudományos Akadémiának az a bizottsága, egy elnökségi bizottság, amely a 200 éves évforduló előkészületeivel foglalkozik. Az Akadémia alapításának 2025-ben, az Akadémiai Könyvtár alapításának 2026-ban ünnepeljük a bicentenáriumát, ezért aztán az az elképzelés fogalmazódott meg, hogy az emlékezést is kétéves eseménysorozatként tervezzük meg. A jelenlegi tervek szerint 2025 májusában, az Akadémia ünnepi közgyűlésével indulna el az ünnepi rendezvénysorozat, és csak másfél évvel később, a szokásos tudományünnepi programokat követően, 2026 decemberében fejeződne be. Az Akadémia az Elnökségi Bizottság vezetésére Frank Tibor akadémikust, a második osztály tagját, történészprofesszort delegálta, aki különleges elhivatottsággal, nagy invencióval állította össze azokat a fontosabb programelemeket – kiadványok, adatbázisok, kiállítások, konferenciák, műhelybeszélgetések, hangverseny, emlékbélyeg-kiadás, emlékérem-veretés és még nagyon sokféle más dolog teremt –, amelyeknek a megvalósítása 2021-ben elkezdődött.

Sajnos, 2022 szeptemberében Frank professzor úr elhunyt. Lóvei Pál professzor, a második osztály tagja, művészettörténész folytatta a munkálatok irányí-

tását, így zajlottak az események a 2023-as évben. A folyamatok továbbvitelére én 2024. január 23-án kaptam felhatalmazást, amikor az MTA elnöksége arról döntött, hogy elnökként a Bizottság élére helyez. Nagyszerű elődök nyomába kellett lépnem. Frank Tibor professzor úr és Lóvei Pál professzor úr is – hallatlan kreativitással, munkabírással, operatív szervezőmunkával – kiváló előkészítő munkát végzett az elmúlt évek során. Az a bizottság, amely az előkészületekről gondoskodik, egyébként is a legautentikusabb összetételű, minthogy mind a tizenegy osztálynak van benne egy-egy delegált tagja, így a tudományos osztályok érdemben szólhatnak bele abba, hogy milyen tartalommal kívánják megtölteni a megemlékezést, és ehhez milyen formákat választanak. Részt vesz a munkában az Akadémia főtitkárhelyettese, a területi bizottságok és a Fiatalok Akadémiája egy-egy delegáltja. Ezen kívül tagjai még a Bizottságnak annak a néhány fontos műhelynek a képviselői, amelyek az operatív munkából a legnagyobb részt vállalják. Az MTA Titkársága végzi el a jogi és pénzügyi koordinációt. Az MTA Könyvtár és Információs Központ gondozza azokat az adatbázisokat, amelyek az akadémikusok életpályáit, mégpedig az életpálya minden jelentős állomását, nemcsak a publikációkat, hanem a tudományos előmenetel lépéseit is dokumentálják. A doktori értekezéseket, az azokról készített opponensi véleményeket, az akadémiai levelező tagi, rendes tagi előterjesztések szövegét mind összeállítják, és ez *online* formában rendelkezésre áll majd. Az akadémia történeti kutatásokat a kéziratári és levéltári gyűjtemény jelentős részének digitalizálásával, a könyvgyűjtemény egyes egységeiben eligazító katalógusok megjelentetésével, történetük megírásával segítik. A történeti emlékkiállításokat az MTA Művészeti Gyűjtemény szervezi, koordinálja. A HUN-REN kutatóhálózat Bölcsészettudományi Kutatóközpontja könyvkiadási tapasztalattal, professzionálissá fejlesztett könyvkiadói műhelyét bocsátja rendelkezésre. Az emlékévk keretében készülő tudományos kiadványok legnagyobb hányada az ő tördelésükben, szervezésükben készül és jelenik meg. A Bizottságban tehát, őszintén remélem, együtt van az a tudás, tapasztalat, körültekintés is, meg az az elhivatottság, motiváció, lelkesedés is, amely ahhoz szükséges, hogy ez a szervezőmunka jól teljesülhessen.

HP: *Az eddig összeállított, 2023-ban egy konferencián is ismertetett tervekről, a már megjelent kötetekről, folyamatban lévő projektekről az interjút követő oldalakon a Magyar Tudomány részletesen beszámol majd. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy az Előkészítő Bizottság a tavalyi év óta előállt-e újdonságokkal, változtak-e valamiben az ünnepségsorozat megrendezésének irányai.*

KG: A 2024-es évben a koncepcióalkotás valójában már nincs napirenden. Ha valamire idáig nem gondoltunk, már nem életszerű, hogy azt pótolni legyünk képesek ebben az utolsó esztendőben az ünnepi eseménysorozat megkezdése

előtt. Arra van lehetőségünk, sőt az a kötelezettségünk, hogy az előzetesen elgondolt programelemeket nagyon fegyelmezetten, nagy operacionalitással, célra tartóan, hatékonyan, ténylegesen megvalósítsuk. Az érdemi munkavégzés, szervező és végrehajtó munka ideje érkezett el. Ez rendkívüli kihívás, ugyanis az évfordulós megemlékezés nem egy centrumból szervezett, nem centrálisan összetartott lett, hanem fokozott mértékben fog támaszkodni az egyes osztályok kezdeményező és szervező erejére. Az az elgondolás született ugyanis, hogy 2025 májusától 2026 novemberéig az Akadémia mind a tizenegy tudományos osztálya egy-egy ünnepi tudományhónap keretében is megemlékezzék a 200 éves évfordulóról.

Egy-egy hónapon át egy-egy tudományos osztály rendelkezésére bocsátjuk a Tudományos Akadémia székházát. A kisebb és nagyobb előadótermek mind rendelkezésükre állnak, hogy igényeik, ambíciójuk, körütekintésük, az általuk művelt tudományterületek összetettségi mértéke szerint tetszőleges számban rendezhessenek ott nagy, akár nemzetközi tudományos konferenciákat, kisebb műhelytanácskozásokat, szakmai és sajtóbeszélgetéseket, sajtótájékoztatókat, könyvbemutatókat, népszerű, tudományismertető, ismeretterjesztő előadásokat. Ezek középpontjába akár egyes tudományterületek aktuális kérdéseit, akár tudomány- vagy intézménytörténeti áttekintéseket állíthatnak. Hogy az érdeklődők ne mindig csak beszélő fejekkel találkozhassanak az Akadémián, azt is elhatároztuk, hogy a székház auláját, bejárati, tágas, belépő terét kiállítások megrendezéséhez bocsátjuk az osztályok rendelkezésére. Részint posztereken mutathatják be érdekes kutatási területeiket, jelentős eredményeiket, kiemelkedő tudósaiikat, részint kutatási eszközeiket vagy eredményeiket, találmányaikat helyezhetik tárlókba, hogy vizsgálataikat vagy azok történetét még átélhetőbbé tegyék. A szervezéshez támogatást, logisztikai segítséget nyújtunk, tartalmi tekintetben azonban az osztályok végezhetik el a koncipiáló és a koordinációs munkát. Azt kell tehát mondanom, hogy a méltó tudományos megemlékezés nagymértékben az egyes osztályok döntésétől, belátásától és feltétlenül az általuk meghatározott struktúrától függ; ebben nincs egyetemenlegesen érvényes, minden osztály számára használható eljárás. Minden osztály a saját képére tudja formálni ennek az ünnepi tudományhónapnak a felhasználását.

Mivel én magam a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának tagja vagyok, ennek az osztálynak az ünnepi tudományhónapjáról tudok egyelőre a legtöbbet. Az I. Osztály egymaga hat tudományterületet ölel fel: irodalomtudomány, nyelvtudomány, néprajztudomány, zenetudomány, klasszika-filológia, orientalisztika. Mind a hatot meg kívánjuk mutatni az évfordulós hónap során, és ez az egyes szakmák saját értelmező közösségeinek nagy számban teszi majd lehetővé a tudományos összejöveteleket.

Változatlanul visszük tovább azoknak a központi rendezvényeknek a szervezését és azoknak a nagy tudományos kutatási projekteknek az irányítását, ame-

lyek az Akadémia egészét teszik láthatóvá a 200 éves évforduló során. Feltétlenül idetartozik minden olyan tudományos kutatás, vizsgálat, feltáró munka, amely a 200 év történetével foglalkozik. Már meg is jelent, 2023 novemberében készült el az Akadémia elnökeit és főtitkárait bemutató, valamennyiükről teljes értékű tudományos portrét tartalmazó kézikönyv, amely a vezetők személyes törekvéseinek, munkásságának a történetében 200 év mozgásirányainak a történetét is meg tudja mutatni. Személyes életpályájuk jellemzése egyben egy-egy korszak leírása is, mind a saját tudományos és tudományszervezési törekvéseiknek, mind pedig az Akadémia körüli kultúr- és tudománypolitikai erőternek a jellemzése. Rendkívül sokat elárul az, hogy ki, hol, miben kereste a tudományos kiválóságot, a nemzetközi tudományossággal való együttműködés lehetőségét vagy éppen a nemzeti kulturális hagyományok feltárásának, a magyar nyelvű kultúra formálásának módját és eszközeit, a tudomány magyar nyelvű művelésének sajátosságait.

2024-ben jelenik meg az a másik, ugyancsak a levéltári feltáró munkáig viszszanyúló alapkutatásokat összefoglaló kötet, amely a 200 év mecénásairól ad teljes körű áttekintést. A mai közvélemény számára talán már nem nyilvánvaló, hogy a Magyar Tudományos Akadémia többek között azért működhetett mindig a magyar tudományos élet egészére kiterjedő súllyal, mert ehhez bizonyos anyagi eszközök is rendelkezésére állottak, amelyek a legkülönbözőbb társadalmi rétegek adakozása, adományai, jótékonykodása folytán kerültek a birtokába. Nemcsak székházának megépítését, az Akadémia által használt reprezentációs terek kialakítását és ünnepi alkalmak lebonyolítását tette lehetővé ez a támogatás, hanem részben maguknak a kutatásoknak – részint alap-, részint alkalmazott kutatásoknak – a véghezvitelét is finanszírozhatóvá tette.

HP: A bicentenáriumi évfordulót az Akadémia 1825-ös felállításához köti a nemzeti kulturális emlékezet, ugyanakkor a hazai tudományosság az alapítás szimbolikus aktusánál jóval korábbra nyúlik vissza. Kíván-e a megelőző hagyományokra is reflektálni a rendezvénysorozat?

KG: Minthogy én személy szerint kora újkoros kutató vagyok, arra is nagy súlyt kívánok helyezni, hogy az Akadémia történetét hozzákapsoljuk a 19. századnál régebbi tudományos és tudományszervezési törekvésekhez. Az 1825. évi alapítás ugyanis egy olyan történetnek a reprezentatív nemzeti állomása, amely ekkor már több száz éve zajlott Európában. A 15. századtól kezdve mutatható ki nagyobb számban a tudós társaságok akadémiaszerű működése. Ez kezdetben elsődlegesen humanista tudósoknak a klasszikus antikvitas szövegeivel való foglalkozását jelentette. Ilyen akadémiai mozgalmak, az Akadémia előtörténetéhez sorolható kora újkori tudós társaságok Magyarország területén is alakultak, működtek. Már Mátyás király udvarának Itáliából egybegyűjtött humanistái is

ennek az akadémiaszerű tudós társasági működésnek számos jegyét mutatják. A 16. század végén, a 17. század elején pedig a török hódítástól még megmaradt magyarországi területeken, több központban is, például Pozsonyban kimutatható olyan tudós társaság, amely a magyarországi értelmiségnek az európai humanista elittel való együttműködése során formálódott ki, a velük való személyes vagy levelezésben való együtt gondolkodás alkalmain szerveződött meg. A 17. században Németországban olyan nyelvművelő társaságok alakultak, amelyek a Magyar Tudományos Akadémiának a tudományos nyelv kialakítása, gazdagítása tekintetében az előzményei, s ezek már a maguk idejében sem maradtak nálunk egészen hatástalanok. A 17. század végén jött létre Itáliában az Árkádia Akadémia, amely ma is működik, és amelynek már a 18. században számos magyarországi tagjáról tudunk; olyan magyar árkászokról, akik vagy latin, vagy olasz nyelvű verseikkel, vagy más irodalmi alkotásaikkal kivívták a jogot, hogy ennek a társaságnak a tagjai közé tartozzanak.

Akkor, amikor a Magyar Tudományos Akadémia 200 évről megemlékezünk, ezekre az előzményekre is gondolnunk kell. A mi történetünknek ugyan az 1825. év a szimbolikus nyitóaktusa, de érzékelnünk kell, hogy ez az alapítás számos korábbi tapasztalat szintézise, következtetéseknek levonása, a legjobb európai gyakorlatok érvényre juttatása is egyben. A 18–19. század fordulóján már a magyarországi literátorok közül is többen foglalkoztak tudós társasági tervekkel. A Magyar Királyságban és Erdélyben is kimutathatók olyan előzmények, amelyek a Magyar Tudományos Akadémia alapításának a kontextusát alkotják.

HP: Tudósként mit gondol, egy bicentenáriumi ünneppsorozat milyen aktualitást hordoz magában? Az intézményesült tudományosság, a kétszáz éves akadémiai gondolat mit jelent a 21. században, mit üzenhet a jelennek?

KG: A Tudományos Akadémia 200 évének történeti megismerése természetesen részben az egy-egy konkrét kérdésre adható tudományos válaszok megismerése szoros történeti kontextusukban és egymásutánjukban, részben azonban sokkal több is ennél. Minden előfeltevés, tétel, ítélet, valamilyen tárgykörön belüli, valamilyen adatok elemzéséből megfogalmazható tapasztalat, szintézis, paradigmatisz rendszeralkotás, több mint pusztán tudományos következtetések rendje. Ha a tudomány jól működik, akkor gondolatai a társadalom számára való haszonnal járnak, a társadalmat foglalkoztató kérdésekkel való szembesülést, a közösség javára való munkálkodást jelentenek. Mindez persze nem szűk praktiszista módon értendő. Az azonnali haszonvétel például a mérnöki vagy az orvosi tudományokban, azoknak is a közvetlen fejlesztéssel foglalkozó szektoraisban jól értelmezhető szempont. Más tudományok és kivétel nélkül valamennyi alapkutatis azonban nem rövid távon, nyomban szabadalmsokban vagy

pénzügyi megtérülésben számszerűsíthető módon hasznosul, hanem akként, hogy az emberi megértés általános képességét viszi előbbre, a gondolkodás sokrétűségét és hajlékonyságát gazdagítja, a problémákkal való szembesüléskor alkalmazható eljárásrendek készletét bővíti, vagy – mint a történeti horizontú nemzeti humántudományokban a legtöbbször – a nemzeti identitás fenntartását biztosítja, a közösségi értékek kohézióját teremti meg, egy cselekvőképes közösség önbecsüléséhez járul hozzá, nemzetstratégiai érdeket testesít meg, s így a nemzeti szuverenitásnak is elvitathatatlan összetevője. Az Akadémia nem öncélúan, elszigetelten, a társadalmi kérdésektől szeparáltan keres megoldásokat, hanem együtt mozog a felmerülő kérdésekkel, példát mutat a hosszú távú, elkötelezett értékválasztásból és felelősségvállalásból. Az Akadémia történetének mindig kiemelkedő fejezetei, amikor a társadalom kíváncsiságát kielégítő, a szükségletekre is tekintő módon tud iránymutatást adni, következtetésekre jutni, újfajta jó gyakorlatokat megalapozni.

A Magyar Tudományos Akadémiának erre meglehetősen sok alkalma volt az 1950-es évektől 2019-ig, amikor egy kutatóintézet-hálózatnak is a működtetője volt. Olyan tudományos kutatóintézeteké, később kutatóközpontoké, amelyek a természettudomány, a műszaki tudományok, a társadalom- és a bölcsészettudomány minden lényeges területét csaknem hiánytalanul lefedték, és az Akadémia irányító intézményükként látta el szoros koordinációjukat, felügyeletüket. Az utóbbi években ez a lehetőség már nem adott, adott azonban egy közel húszezer fős köztestület, amely a PhD-fokozattal rendelkezőket, az akadémiai doktorokat és az akadémikusokat egyesíti. Azt gondoljuk, hogy az a jó évfordulós megemlékezés, amely valamennyi köztestületi tagot megszólítja, valamennyiüket aktivításra kéri, konferenciákon, egyéb rendezvényeken, ismeretterjesztő előadásokon fellépési alkalmat, disszeminációs lehetőséget biztosít számukra, és ilyesformán további kollégáiknak, tanítványaiknak, az őket hitelesekként elismerő magyar értelmiségnek, sőt az ezen még messze túlnyúló társadalmi körök számára is közvetíteni, hordozni tudja azt az üzenetet, hogy az Akadémia 200 éve nem egy zárt, bennfentes, öncélú történet, nem az akadémikusok magánügye. Történetünk a társadalom javára való munkálkodás 200 éve. Impozáns példasor arról, hogy a nemzeti intézmény ismételten és hitelesen be tudja teljesíteni azt a hivatást, amely a 2019-ben megújult küldetésnyilatkozatában áll: hogy az Akadémia a „nemzet tanácsadója” (URL1). A nemzet tanácsadója kivételes felelősséggel bír abban a tekintetben, hogy a nemzet társadalmi és gazdasági folyamatai értékelvűen, körültekintően, a nemzetközi gyakorlatok leginkább iránymutató módjainak figyelembevételével menjenek végbe. Az Akadémia évfordulója alkalmat teremt annak a megmutatására, hogy ez a nemzeti küldetés ma is törekvéseink homlokterében áll.

II. AZ ELŐKÉSZÍTÉS ÉS EDDIGI EREDMÉNYEI, TERVEZETT KÖTETEK ÉS ESEMÉNYEK

Az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnökségi Bizottság feladata, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 2025-ben, az Akadémia Könyvtára 2026-ban méltóképp ünnepelhesse meg alapításának és fennállásának kétszázadik évfordulóját. A *Magyar Tudomány* folyóirat már 2025 januárjában megkezdi kétéves ünnepi folyamát, majd májustól több mint másfél éven át tartanak azok a jubileumi ünnepségek, program- és eseménysorozatok, kiállítások, filmbemutatók és televíziós műsorok, amelyek munkálatainak koordinálását a testület már 2023-ban megkezdte. Természetesen az Akadémia esetében egy kerek évforduló középpontjában a megemlékezés jeles eseményei mellett elsősorban tudományos munkák megjelenése állhat. A terveket még a Bizottság első, felejtethetetlen emlékezetű elnöke, Frank Tibor történész indította útjára a következő vezérgondolattal: „Arra törekedünk, hogy magát a tudományt tegyük nemzeti ünneppé, nemcsak a múlt, hanem az élő Akadémia, a jelen és a jövő magyar tudományának a legfontosabb kérdéseit, és az ezekre ma adható válaszokat is sorra vegyük, és a lehető legszélesebb körben terjesszük.” Erdei Annának, az MTA főtitkárhelyettesének felkérésére a Bizottság a Frank akadémikus által ráhagyományozott munkát befejezendő egy 2023-as konferencia rendezésével vette fel újra a fonalat. A szervezés folyamata a tavalyi évben tehát fontos mérföldkőhöz érkezett, ugyanakkor az ünnepi kiadványok megjelentetése már 2021-ben megkezdődött, amikor is az MTA Könyvtára közzétette Radnóti Miklós és Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni hagyatékának kétkötetes katalógusát. A kiadások sora 2022-ben egy Alexander-könyvvel folytatódott, amelyet Küngá Csöleg láma, a dzongkuli kolostor apátja írt Kőrösi Csoma Sándor számára, de ugyanebben az évben megjelent az MTA működését az 1994. évi XL. törvény megszületésétől meghatározó jogszabályok, alapszabályok és ügyrendek szövegeinek gyűjteménye is. Mindezekon kívül 2023 tavaszán a Bölcsészettudományi Kutatóközpont gondozásában elkészült báró Eötvös József levelezésének első kötete is.

Szilágyi Adrienn történész vezetésével a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársai, több mint negyven szerző közös erőfeszítésének eredményeként született meg *A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtitkárai* című kötet. A könyv az MTA alapítása óta eltelt két évszázadnyi időszak huszonegy elnökének és huszonnegy főtitkárának életrajzát, munkásságát tárja az olvasóközönség elé. A munka, miközben áttekintést ad a hazai tudományosság legfontosabb intézményét vezető kutatók teljesítményéről, s megrajzolja portréikat, egyúttal arra a kérdésre is választ keres, hogy miként voltak képesek a nagy elődök szembenézni a múlt kihívásaival, miképp tudtak megbirkózni koruk válsághelyzeteivel. A gróf Teleki József és Döbrentei Gábor alkotta párostól, báró Eötvös József és Arany János, vagy épp

maga báró Eötvös Loránd és id. Szily Kálmán kettőséig érő sorban teljességgel eltérő alapállásokat, tudományossággal tartott viszonyosságot mutat ki a kutatás, mint amelyet többek között például Habsburg József Ágost és Voinovich Géza vezetése jellemzett, vagy amely majd a Rusznyák István, később pedig Szentágothai János nevével fémjelzett időszakról megállapítható. A kötet központi gondolata szerint jelentős hozadék lehet azon tapasztalat közvetítése, amelynek eredményeként az Akadémia két évszázadon át a sokszor oly viszontagságos történelmi események ellenére is mindvégig fennmaradhatott, így az elnökök és főtítkárai erőfeszítéseinek köszönhetően a magyar tudományos élet a mai napig tovább épülhetett, gazdagodhatott.

Bollobás Enikő vezetésével az MTA Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottsága arra vállalkozott, hogy egyedülálló módon összegyűjtse, és mind a nemzetközi, mind a hazai közönséggel megismertesse a legjelesebb magyar tudós-úttörő nőket, kiemelkedő kutatók életútját és pályáivét. A 2022-ben és 2023-ban Cristian M. Réka és Kérchy Anna szerkesztésében megjelent *Pioneer Hungarian Women in Science and Education* első és második kötete után érkezik a magyar nyelvű kötet is. A 2024-ben megjelenő *Nők a tudomány fellegvárában – Kutatói életutak a Magyar Tudományos Akadémián, 1949–2021* című könyv Hay Diána, Palasik Mária és Schadt Mária szerkesztői munkájának, illetve nyolcvannyolc szerző kutatásainak eredménye. Míg az angol nyelvű kötetek Brunszvik Teréztől Dienes Valérián át Banga Ilonáig, a gyógyszerésztől a pszichológián át a filozófiáig terjedő gyűjteménybe rendezték a 18. századtól élt kutatók munkásságát és művelt tudományterületeit, addig a harmadik kötet az összes női akadémikus, valamint a „nagydoktori” minősítés 1949-es bevezetése óta a legmagasabb tudományos címet szerző női kutatók életútjának bemutatására vállalkozik. Mindösszesen 191, diszciplínák szerint rendezett életutakat mutat be a kötet, olyan női tudósokét, akiknek élete 2021 decembere előtt véget ért. A tudománytörténeti jelentőségű kiadványban a szerkesztők fáradhatatlan, kitartó levéltári és nemegyszer személyes nyomozói munkájának köszönhetően az összes női akadémikusról és az összes tudomány(ok)/MTA doktoráról születtek pályaképek.

Völgyesi Orsolya történész, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa rendezte sajtó alá Eötvös József fiatalkori levelezésének kritikai kiadását. A munka a báró teljes levelezését felölelő, négykötetesre tervezett sorozat első elemeként került kiadásra. Az 1820-as évektől 1848 márciusáig terjedő időszak írásait feldolgozó nyitó darab után a forradalom évének hivatalos levelezése kerül majd sorra, amit a neoabszolútizmus éveinek termését közlő harmadik, illetve az 1867 után írott leveleket tartalmazó utolsó kötet követ. Báró Eötvös József személye – aki először az Akadémia másodelnöke volt, majd az elnöki tisztet is viselte –, életútja révén mind a magyar irodalmisághoz, mind az akadémiai célkitűzésekhez szorosan kötődik. Éppen ezért tekintendő kiemelt jelentőségűnek az 1848-as szabadságharcon és

a kiegyezésen egyaránt átívelő művészeti és tudományos pályáiv írásos lenyomatainak egybegyűjtése. Az Oltványi Ambrus irodalomtörténész gondozásában megjelent 1976-os gyűjteményhez képest a most közölt ifjúkori levelek száma csaknem megkétszereződött. A korszak egyik központi politikai aktorának, íróalakjának, tudományszervezőjének levelezése a tudománytörténeti, de tágabb értelemben vett történelmi szempontból is közelebb visz a tárgyalt időszak még részletesebb, pontosabb képének kialakításához.

Itt említjük meg, hogy ugyancsak a Történettudományi Intézetben és szintén az MTA 200 programsorozat keretében zajlik Széchenyi István gróf leveleinek közreadása. Az átírt és jegyzetelt levelek folyamatosan bővülő gyűjteménye online formában mindenki számára elérhető (URL2). Ugyanakkor 2024-ben könyv formában is megjelentetni terveznek egy levélválogatást, amely Széchenyinek a Tudós Társaság érdekében kifejtett tevékenységét mutatja be.

A 2025–2026-os feladatok kitűzésekor a Monok István, az MTA doktora által vezetett MTA Könyvtár és Információs Központ (KIK) nem pusztán az évszázadokon átívelő múltra történő méltó megemlékezést tartja szem előtt, de a jövő lehetőségeit is kutatja. Az MTA KIK különleges helyzetben van a 200 éves MTA ünnepi év előkészítésében, tekintve, hogy az MTA levéltári anyagát és számos kiemelkedő akadémikus hagyatékát is őrzi. Az intézmény életének ily módon szerves része az összes akadémia-történeti kutatás szolgálata. Ez a munka folyamatos, és számos olyan területe van, amely az ünnepi évig csak elkezdhető, illetve kialakíthatók azok a – kutatási és technológiai – keretek, amelyek mind a kutatóknak, mind az érdeklődőknek bemutatják az Akadémia és az akadémikusok életét, tevékenységét.

A könyvtár tudósai, munkatársai számára Szküllá és Kharübdisz a nemzeti kincsek megismerése és megismertetése, illetve a gyűjtemények digitális megjelenítése, bár nem áthaladniuk kell köztük, hanem összekötni azokat. A könyvtár a jövőnek dokumentálja az akadémikusok munkásságát (bibliográfiai szinten és műveik digitalizálásával), egyben összegzi az Akadémia egykori intézeteinek múltját és teljesítményét.

Az MTA KIK informatikai főigazgató-helyettese, Holl András munkatársaival az akadémikusok honlapjának fejlesztése révén valójában egy új digitális felülettel ajándékozza meg az ünnep alkalmából a hazai tudós közösséget. Az alapítás kétszázadik évfordulóját ünneplendő az MTA Könyvtár és Információs Központ azt a vállalást tette, hogy valamennyi akadémikus REAL-repozitóriumban tárolt teljes munkásságát egybefogja, hogy egy újonnan létrehozott felület segítségével egyetlen webhelyen tegye közzé. Az „Akadémikusok” nyilvános tárterületén (URL3) nem pusztán a tudósok már digitalizált publikációi lesznek elérhetők, hanem a tagok tudományos pályájának minden főbb dokumentuma is hozzáférhetővé válik a disszertációktól az akadémikus ajánlásokon, székfoglalókon át az életrajzokig és portrékig. Valamennyi rendes tag teljes archívuma felkerül a hon-

lapra a bicentenáriumi ünnepekéig, de a munka később is folytatódik a levelező és külső tagok anyagainak rögzítésével, illetve a teljes adatbázis folyamatos frissítésével.

A KIK kiállításokkal és újonnan kiadott könyvekkel mutatja fel értékeit, hangsúlyozva: a könyvtár kincstár. Hat kiállítást rendeznek 2025–2026-ban (héber könyvek, nemzeti relikviák, az MTA KIK története idővonalon és képekben, Erdélyi János és Pál hagyatéka, Nemzeti Casino könyv-fal), tíz tematikus kötet lát napvilágot (1500 és 1600 között kiadott könyvek katalógusa, a Nemzeti Casino könyvtára, a Hadik–Barkóczy-bibliotéka, írói autográf ajánlások az MTA bibliofil gyűjteményében, a Telekiek alapítványi könyvtára, a Keleti gyűjtemény, a Kézirattár és az MTA Könyvtára története).

A bicentenárium arra is alkalmat teremt, hogy megváltozzon az MTA KIK kommunikációja. Az intézmény könyvtáros közössége azt reméli, hogy a hangsúlyosabb, a hagyományos értelemben pillanatnyi értékeket is felmutató megjelenéssel a figyelmet az ércnél maradandóbb (aere perennius) értékekre is rá tudja irányítani.

Bicskei Éva, az MTA Művészeti Gyűjtemény vezetője irányításával számos kiállítást, eseményt készít elő az MTA 200 Elnökségi Bizottság. Az MTA kétszáz éves fennállását megünneplendő, az Akadémia olyan rendezvényeket, eseményeket tervez, amelyek a hazai tudós közösségek, kutatók és kutatásaik élményszerű bemutatását célozzák. A bicentenárium keretében a Magyar Nemzeti Múzeumban kerül megrendezésre például egy rendhagyó kiállítás, amely hazai tudósok felfedezéseihez, találmányaihoz kapcsolódva teszi átélhetővé egy-egy érdekes tárgy segítségével a tudományos felismerés pillanatát. Ennek a kiállításnak a bemutatását egy tudástörténeti tematikájú kötetben képzelik el a szerzők, Krász Lilla történész, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Kora Újkori Történeti Tanszék szenior kutatója, valamint Bicskei Éva. A különféle kiállítások, performanszok együttese az ünnepegsorozat historiográfiai, tudományfilozófiai, tudományszociológiai keretezését szolgálja majd.

Klement Judit történész, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársa fogja össze *Az Akadémia mecénásai* című készülő kötet tudományos munkálatait. A kutatás lényegi célja, hogy felmutathassa az MTA kétszáz éves története során megjelenő mecénatúra változatos és sokrétű motivációinak sajátosságait. Az irodalomtudós Bollobás Enikő javaslatát felkarolva Frank Tibor akadémikus maga támogatta az eredeti ötletet. A történész teljes mértékben osztotta akadémikustársa azon meglátását, miszerint alapvető fontosságú egy olyan vizsgálat, amely a múlt és jelen támogatói köreinek összevetésével, a társadalmi szerepvállalás eltérő indíttatásainak felrajzolásával a ma számára is inspirációt jelentő iránymutatással szolgál. A kutatás középpontjában a hat elkülönülő korszakon, társadalmi, politikai berendezkedésen belül kialakuló indíttatások operacionalizálása, illetve az ajándék-ökonó-

mia játékelméleti keretezése is hozzájárulhat ahhoz, hogy kibonthatóvá válják az adományozás elsődleges okainak meghatározása. A Történettudományi Intézet tizennyolc fős szerzőgárdája a húsz évvel korábban létrehozott adatbázis folyamatos bővítése révén igyekszik minél teljesebb képet adni a tudomány ügyét támogató mecénatúra hazai történetéről Széchenyi István alapító kezdeményezésétől a jelenig. A kötet várhatóan már idén elérhető lesz az olvasóközönség számára.

Az említett kötethez témájában szorosan kapcsolódik Csorba László történésznek, az MTA doktorának, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professor emeritusának vállalása, aki jelenleg az Akadémia alapítójáról írt könyvének új, bővített kiadásán dolgozik. Az eddig három kiadást megért, rigorózus tudományosságra épülő, egyben szórakoztatóan olvasható kötet (Csorba, 1991) immár megújulva, a Széchenyi-kutatás legfrissebb eredményeit beépítve kerülhet „a legnagyobb magyar” tisztelőinek kezébe. Egy korszerű életrajznak Csorba tudományos hite szerint mindenképp számot kell vetnie az államférfi sokszínű tevékenységi körének egymást átható dimenzióival. A készülő könyv olyan szintézisre törekszik, amely az elmúlt néhány esztendő, többek között számítógépes adatelemzések segítségével létrejövő, innovatív tudományos eredményeit magában foglalva képes eddig nem ismert szempontokkal meglepni a Széchenyi-tisztelők újdonságra mindig éhes táborát. Az egyre gazdagodó biográfia szempontjából kiemelt, gyors ütemben fejlődő kutatási területek között említhető a pszichiátria, illetve hangsúlyosan a professzionalizálódó forráskiadásra, illetve a hálózatkutatásra támaszkodó levelezéskutatás. Ez utóbbi Széchenyi gazdasági tevékenységéről, magánéletének bensőséges sajtóságairól ad minden eddiginél részletesebb képet. A naplókra vonatkozó narratológiai kutatások szintén új szempontokat vetnek fel, többek között Kossuth Lajossal tartott viszonyáról. A katolicizmuson belüli széttartó irányok összehasonlító vizsgálata Széchenyi Ferenc és fia kapcsolatát helyezi új fénytörésbe. Szövegközi elemzések, az irodalomtörténeti keretezés új formái is bevonandók a vizsgálatba, erre példaként hozható a Berzsenyi Dániel és Széchenyi munkáiban ismétlődő számos vándorgondolat eltérő felfogása a két szerző feljegyzéseiben.

Ugrai János neveléstörténész, egyetemi docens „Az akadémikusok első két generációja kollektív biográfiai megközelítésben (1830–1871)” címmel indított részkutatást a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos munkatársaival. A vizsgálat az Akadémia elitjére, illetve a tudományágak intézményesülésére helyezi a fókuszot az akadémiai tagok összegyűjtött életrajzi adatainak kereszt- és hosszmetzeti elemzése során. Mivel a szellemi csúcstelnek a tudományos kutatás centrumaira gyakorolt befolyása közvetlen források hiányában nehezen bontható ki, szükségesnek látszik az Akadémia történetének nagyjából első négy évtizedét meghatározó majd' négyszáz akadémikus biográfiájának ilyen szempontú feldolgozása. Az akadémikusok létszámának, életkori viszonyainak, felekezeti hovatartozásának, munkakörének

és pozíciójának, fővárosi vagy vidéki voltának, tudományos teljesítményének és társadalmi beágyazottságának egymásra vetített összevetése újszerű belátásokhoz vezet. A szerzők következtetése, hogy már az Akadémia történetének korai szakaszát is egy olyan irányultság jellemezte, amelyben az alternatívák felvilágosítása, azok képviselőinek folyamatos előtérbe helyezése kiemelt fontossággal bírt. Megállapítható, hogy „a virágozzék száz virág” elve meghatározónak tekinthető a vizsgált időszak tudománytörténeti áttekintésében. Ugrai János kollektív biográfiai módszere az adatgyűjtés jelen fázisában a tagok hazai és külföldi tudományos kapcsolatrendszerének, tudományos és közéleti publikációs tevékenységének és szervezeti aktivitásának, rokoni és szülőföldi kapcsolódásainak elemzésével egy regionális összehasonlító kutatás irányába is megnyílik. Az újabb vizsgálat a vidéki szellemi központok Akadémiához való kötődésének kiterjedt tárgyalását teszi majd lehetővé, s ezzel hozzájárulhat az MTA modernizációban betöltött szerepének mélyebb megértéséhez. Ugrai János elemzése, kiegészülve a későbbi korszakok akadémikusi életpályáit, illetve az MTA múltját vizsgáló további írásokkal, a 2025-ben megjelenő akadémia-történeti tanulmánykötetben kap majd helyet.

Krász Lilla történész, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara docense saját részkutatása a készülő tudománytörténeti áttekintés és kiállítási katalógus elemeként illeszkedik ebbe a tágabb ívbe. A folyamatként értett tudásprodukción feltáró kutatás nem pusztán a tudásipart lehetővé tévő technológiák tárgyait rendszerezi, hanem a tudomány szellemi tereiben kiépülő kapcsolati hálókat ugyanúgy föltárja, amint számot vet az Akadémiához köthető emlékezetkultúra és önreprezentáció narratíváival is.

„A honni nyelvet mívelni és gyarapítani” (MTA, 1831, 5.), a Magyar Tudós Társaság alapszabálya lehet közös mottója az Akadémia I. Osztályának nem kevesebb mint öt, egy monográfiát, két tanulmánykötetet, valamint két szövegkiadást tartalmazó ünnepi kiadványsorozatának. Tolcsvai Nagy Gábor szerkesztésében készül *Az élő Akadémia kétszáz éve: a nyelvtudomány és az MTA* című nagyszabású munka, amely az említett mottót mind Széchenyi Istvánnak az 1825. évi országgyűlésen tett deklarációjával, miszerint felajánlása „a Nemzetiség érzése s a Nyelv terjesztése s művelésére” szól (Friedrich, 1915, 156.), mind a mai Akadémia küldetésnyilatkozatával összeköti: „Az Akadémia őrzi és ápolja a magyar nyelvet, gondozza a nemzet tudományos és kulturális örökségét” (MTA, 2020, 4.). E századokon átívelő gondolat és küldetés szellemében zajló akadémiai tevékenységet tekinti át a társtudományokat is bevonó kötet, ideértve a tudományos kutatást, grammatika- és szótárírást, nyelvgondozást, intézményszervezést és -irányítást is. A munka két alappilléren nyugszik: egyrészt kutatja, hogy az akadémiai munkálatok eredményeként mi tudható a magyar nyelv hagyományairól, használatáról, vizsgálja az adatolások eljárásait, feldolgozási formáit, másrészt rákérdez arra is, hogy maguk a tudományos leírások miként befolyásolták a nyelvhasználatot,

alakították ki és kodifikálták az irodalmi nyelv rendszerét. Ennek tükrében az első fő rész korszakokra lebontva mutatja be az egyes uralkodó nyelvtudományi irányzatok jellemzőit és eredményeit, míg a második egység anyanyelvünk tudományos leírásának, standardizálásának tudománytörténeti összefoglalóját adja a kezdetektől az ezredfordulóig. A módszertani és elméleti keretek azonosítása mellett a közérthető, széles olvasótáborra megcélzó kötet számba veszi az elmúlt kétszáz év nyelvművelő akadémiai teljesítményét jelentő köteteket is: az értelmező szótáraktól, nyelvtanoktól a szociolingvisztikai munkákon át egészen a nyelvművelő kézikönyvekig és helyesírási szabályzatokig.

A *Jókai Mór és a tudományok* című kötet Eisemann György szerkesztésében nem kevesebbre vállalkozik, mint hogy a magyar Akadémiával egyidős regényíró művészetét összevesse a biográfiai szerző szenvedélyes – részben pozitivista, részben romantikus – tudományos érdeklődésével. Jókai, aki a csillagászatól a történelemtől, a botanikától a nyelvészetig számos területen tájékozódott, 1883-tól mintegy húsz éven át az Akadémia Igazgatótanácsának tagja volt. A 19. század tudományos-technikai fejlődése az irodalomban általában is mély nyomokat hagyott, Jókai azonban – magánkönyvtára a kor legnagyobb hazai gyűjteményeiből is kitűnt gazdagságával – olyan alkotó, akinek esetében kiemelten fontos az előrettekintő tudományos progresszió és a múltat kutató romantikus eredetkeresés viszonyának feltárása. A korban rendhagyó módon saját távcsővel rendelkező szerző elbeszéléseiben a felemelkedés és elbukás szimbolikus erejű motívumaként jelennek meg például az üstökösök és hullócsillagok, nap- és holdfogyatkozások. Az univerzum akkoriban versengő keletkezéstörténetei közül számára a legvonzóbbnak az tűnt, amelyik a világegyetem születését egy, a Tejútrendszer közepén a mindenséget magába záró nap tűzburkolatának drámai erejű szétszakadásával magyarázta. Hasonló irodalmi romantika jellemezte hun–magyar rokonságra építő történet szemléletét, amelyet *A magyar nemzet története regényes rajzokban* (1994) címmel is kiadott művében fejtett ki. Párhuzamos kettősség figyelhető meg abban is, hogy lelkes kertművelőként, szakavatott botanikusként a mintagazdaságokat jellemző ökológiai tudatosság mellett rajongón üdvözölte az ipari forradalom olyan vívmányait is, mint a terebélyesedő vasúthálózat vagy a fokozódó urbanizáció. A regényíró munkásságát a pozitivista tudományosság hívének tevékenységével és gondolataival összevető kutatás rámutat arra, hogy mennyire lényegi szerepet játszott Jókai Mórnál az az európai értékrend, amely mindenre kiterjedő romantikus írásművészetének legfőbb eszménye volt.

Az európaiság állt Kosztolányi Dezső nyelvideáljának középpontjában is, aki azért tekintette Széchenyi István nemzedékét eszményképnek, mert az – ahogyan azt *Lenni vagy nem lenni* című beszédében kiemeli – „közelebb esett az európai szellemhez és ezáltal a magyarsághoz is” (Kosztolányi, 1940, 24.). Dobos István Kosztolányi-kötetének alapgondolata egy, a magyar irodalom talán legjelentősebb nyelvteremtőjétől vett idézet, amely sajátos módon egészíti ki a Magyar

Tudós Társaság már citált alapszabályát. „*A honni nyelvet művelni és gyarapítani*” – *Kosztolányi nyelvészet* című kötet középpontjában tehát a költő-író-műfordító azon szavai állnak, amelyek szerint a felszólításban rejlő kötelesség abból következik, hogy a nyelv jelenti „minden szellemi kincsünk alapföltételét” (Kosztolányi, 1999, 8.). Az *MTA 200* könyvsorozatába tervezett kötet Kosztolányi nyelvészetét két perspektívából kívánja elemezni. Első lépésként cikkei és esszéi alapján részletes képet nyújt Kosztolányi Dezső nyelvszemléletéről, majd a szerző szépírói munkásságának, főként regényeinek művészi nyelvi megközelítését vázolja fel. Amint a Magyar Írók Egyesülete előtt megtartott szónoklatában 1930-ban ő maga fogalmazott: „Akiben nem szunnyad egy szikra a széchenyis építők hitéből, apostoliságából, az nem való ide. Azt a lelket és nyelvet, melyet rövid időre örökbe kaptunk, új szellemmel fényezve, csorbíthatatlanul át kell adnunk utódainknak” (Kosztolányi, 1940, 27.).

A zenetudomány területéről érkezik Tallián Tibor: *Tudós, tanár, tanú – Kodály Zoltán hátrahagyott feljegyzései* című hiánypótló munkája. Az akadémikus zenetörténész Pintér Csilla Máriával, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézete Bartók Archívumának kutatójával közösen adja közre a világhírű zeneszerző tömérdek „kutyanyelvéből” összegyűjtött válogatást. Kodály nevezetes volt arról, hogy hirtelen támadt meglátásait, gondolatait a keze ügyébe eső papírszeletekre, naptárakra, füzetekbe jegyezte fel, ezek közül azonban csak rendkívül keveset tárt a nyilvánosság elé. Három évtizede már, hogy Vargyas Lajos gondozásában megjelent a kéziratos hagyatékból válogató két gyűjteményes kötet: a *Közélet, vallomások, zeneélet* (1989) és a *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers* (1993) című munkák. Vargyas – ezt az előszóban külön is kiemeli – elsősorban azokra a feljegyzésekre szorítkozott a szelektálás folyamata során, amelyek zenepolitikai összefüggésben kommentálták a zenei köznevelés feladatait és ügyeit, így csak kevésbé vagy egyáltalán nem foglalkozott azokkal a jegyzetekkel, amelyek a zeneszerzési, a zenetörténeti és -elméleti, az etnomuzikológiai vagy akár nyelvészeti, irodalmi, nemzet- és művelődéspolitikai kérdésekre vonatkoztak. Ráadásul a Kodály-archívum korabeli feldolgozottsága nem is tette lehetővé a teljes anyaghoz történő hozzáférést. A korpusz méreteit jól jelzi, hogy Kodály hetven éven át készített emlékeztetőket a magyar és nemzetközi kulturális élet máig ismert és azóta elfeledett számtalan képviselőjével tartott kapcsolatáról. A digitalizálás lehetőségei mellett is fél évtizedes munkára volt szükség ahhoz, hogy a jubileumi évre kötet formájában napvilágot láthasson ez a forráskiadás az antológia műfajával elegyítő munka. A kötet négy nagy egységre osztható: az ifjúkori és érett kori „forgácsok” közlése után először a zeneszerzés-tanítás területére vonatkozó, majd a zenetörténet tárgykörébe tartozó feljegyzések következnek. A szerzők Kodály feljegyzései után közvetlenül közlik az általa idézett vagy csak említett szövegeket is, amennyiben azokat lehetséges volt azonosítani, illetve lényegi jelentőségűnek bizonyultak.

A Ruttkay-Miklián Eszter szerkesztésében a bicentenáriumi évben kiadásra kerülő *Reguly Antal, az Academia küldötte* című kötet szintén hiánypótló mű. A néprajz és a finnugrisztika tudományágai szempontjából megkerülhetetlen kutató után óriási hagyatéka maradt a jövő tudósgenerációi számára. Eredetileg Toldy Ferenc kérésére, Hunfalvy Pál közreműködésével kezdte meg a nyelvész 1857-ben a manysi anyag feldolgozását, ám ez a gigászi munka Reguly egy évvel később bekövetkezett, fájóan korai halála miatt abbamaradt. Az archívum ekkor az Akadémia Kézirattárába került, s megkezdődött a nyelvészeti és folklórgyűjtésekre koncentráló, azóta is tartó feldolgozás folyamata. Reguly Antal személyes iratai, naplói, feljegyzései, levelezése azonban egészen a közelmúltig szinte teljesen érintetlenül vártak rendszerezésre, illetve ami szisztematikus kutatás folyt velük kapcsolatban, az is publikálatlan maradt. 2018-ban megkezdődött a hiánypótlása, amelynek eredményeképp hamarosan az érdeklődők is megismerkedhetnek a mindaddig lappangó írásokkal. A kötet 2025-ös megjelenését megelőzve hamarosan egy többnyelvű honlapon is elérhetőek lesznek Reguly Antal „egodokumentumai”.

Folyóiratunk, a *Magyar Tudomány* saját eszközeivel szintén hozzá kíván járulni a Magyar Tudományos Akadémia 200 éves születésének méltó megünnepléséhez. A periodika főszerkesztője, Bollobás Enikő akadémikus meghatározott egy menetrendet, amely szerint a 2025. februári lapszámtól egész éven át az MTA valamennyi osztályára sor kerül majd havi bontásban, amely szerkezet így alkalmas arra, hogy februártól decemberig, az I. Osztálytól a XI-ig mindegyik diszciplína akadémikus képviselőinek arra, hogy egy-egy tematikus összeállítás négy-öt tanulmányának segítségével mutassa be az érintett tudományágak elmúlt kétszáz éves történetét. A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya (I.), a Filozófiai és Történettudományok Osztálya (II.), a Matematikai Tudományok Osztálya (III.), az Agrártudományok Osztálya (IV.), az Orvosi Tudományok Osztálya (V.), a Műszaki Tudományok Osztálya (VI.), a Kémiai Tudományok Osztálya (VII.), a Biológiai Tudományok Osztálya (VIII.), a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya (IX.), a Földtudományok Osztálya (X.), illetve a Fizikai Tudományok Osztálya (XI.) így közelebb kerülhet folyóiratunk olvasóihoz, akik a nagylélegzetű bemutatkozások révén betekintést nyerhetnek az egyes osztályok tudománytörténeti hagyományaiiba, mindennapi munkájába, megismerkedhetnek eredményeikkel, jelen kutatási irányjaikkal. Az összeállítások nagy egységeiben lehetőség nyílik majd az egyes területek történeti áttekintésére; helyet kapnak kiemelkedő tudósaink portréi, legfőbb témaköreik és azok változásai; fókuszra kerül az egyes tudományágak nemzetközi megítélésének alakulása; az olvasók figyelemmel kísérhetik a kísérleti eszközök változásait és fejlődését; előtérbe helyeződnek olyan korszakos művek, felfedezések és eredmények, amelyek visszatekintve paradigmaváltónak bizonyultak, illetve az elkülönített periódusok egyes diszciplínákra vonatkozó fejlődése is középpontba kerül majd. Mindeközben bemutatjuk az ün-

nepi tudományhónapok anyagát is, közöljük az osztályok, a határon túli és területi akadémiai bizottságok, valamint a Könyvtár és Információs Központ és a Fiatal Kutatók Akadémiájának kiállításáról szóló előzeteseket, illetve beszámolókat.

III. ÖSSZEGRZÉS

A bicentenáriumi ünnepek során a *Magyar Tudomány* két éven át tartó ünnepi lapszámai mellett mindösszesen huszonhat kötet, több készülő honlap, ünnepi esemény, tárlat és az Akadémia tizenegy osztályát bemutató kiállítás tiszteleg majd az Akadémia és Könyvtára éthosza, küldetése előtt. Az Előkészítő Elnökségi Bizottság vezetőjeként Kecskeméti Gábor az intézmény valamennyi tudásával, a Könyvtár és Információs Központ munkatársaival együtt arra invitálja az érdeklődőket, hogy az elkövetkező időszakban is kövessék a programsorozatot, amely számos, egymást egyre gyorsuló ütemben követő történéssel készíti elő az MTA 2025-ös kétszáz éves jubileumát, és amely még a rákövetkező évben is további meglepetéseket, izgalmas szellemi élményeket tartogat majd az ünneplő közösség számára.

*

A szerző külön köszönetet mond a fenti összefoglaló megírásához nyújtott segítségükért Kecskeméti Gábor akadémikusnak, az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnökségi Bizottság elnökének, Monok Istvánnak, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatójának, Oberfrank Ferencnek, az MTA Köztisztületi Igazgatósága igazgatójának, valamint Kiss Mihályné Ágnesnek, az Előkészítő Elnökségi Bizottság titkárának.

IRODALOM

- Cristian M. Réka – Kérchy Anna (szerk.) (2022): *Pioneer Hungarian Women in Science and Education I*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Cristian M. Réka – Kérchy Anna (szerk.) (2023): *Pioneer Hungarian Women in Science and Education II*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Csorba László (1991): *Széchenyi István*. Budapest: Officina Nova Könyv- és Lapkiadó Kft.
- Friedrich István (1915): *Gróf Széchenyi István élete (1825–1840)*. Első kötet második rész. Budapest: Szent István Társulat
- Jókai Mór (1994): *A magyar nemzet története regényes rajzokban I–III*. Budapest: Kassák Kiadó
- Kosztolányi Dezső (1940): Lenni vagy nem lenni. In: Illyés Gyula (szerk.): *Kosztolányi Dezső hátrahagyott művei 2*. Budapest: Nyugat, 9–27. <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00484/14956.htm>

- Kosztolányi Dezső (1999): A nyelvtanulásról. In: *Nyelv és lélek*. Budapest: Osiris Kiadó, 7–9.
- Krähling Edit (2021): *Radnóti Miklós és Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattárában I–II*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, <https://real-eod.mtak.hu/11482/>
- Kun dga' chos legs rdo rje (2022): *Bevezetés a tibeti buddhizmusba: válaszok Kőrösi Csoma Sándor kérdéseire*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, https://real-eod.mtak.hu/15714/2/Alexander_FF_REAL.pdf
- Magyar Tudományos Akadémia (1831): *A' magyar tudós társaság alaprajza és rendszabásai*. Pest: Petrózai Trattner J. M. és Károlyi István, <https://real-eod.mtak.hu/338/1/MTA.pdf>
- Magyar Tudományos Akadémia (2020): A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 2019. november 19-i ülésén hozott határozatai. *Akadémiai Értesítő*, LXIX, 1, 4–5. <https://real-j.mtak.hu/14020/1/0100.2020.69001.pdf>
- Molnár Andrea (szerk.) (2022): *Megőrizni és megváltoztatni – A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény, a hozzá kapcsolódó alapszabály, ügyrend és módosításai, 1994–2022*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, DOI: 10.36820/MTAKIK.KOZL.2022.MTAtorveny, https://real-eod.mtak.hu/15698/1/Akad_szab_REAL.pdf
- Oltványi Ambrus (szerk.) (1976): *Eötvös József: Levelek*. Budapest: Szépirodalmi Kiadó, <https://mek.oszk.hu/05400/05480/05480.htm>
- Szilágyi Adrienn (szerk.) (2023): *A Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtitkárai*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia–HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
- Vargyas Lajos (szerk.) (1989): *Kodály Zoltán: Közélet, vallomások, zeneélet. (Kodály Zoltán hátrahagyott írásai 1)* Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó
- Vargyas Lajos (szerk.) (1993): *Kodály Zoltán: Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers. (Kodály Zoltán hátrahagyott írásai 2)* Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó
- Völgyesi Orsolya (s. a. r.) (2023): *Eötvös József: Levelek I. 1820-as évek – 1848. február 28*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia–HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
- URL1: https://mta.hu/kozgyules2019_rendkivuli/az-akademia-megujult-kuldetese-az-mta-elnoksege-altal-elfogadott-valtozat-110232
- URL2: <https://szechenyilevelezes.abtk.hu/>
- URL3: <https://akademikus.mtak.hu/>